

Ko govorijo roke
Št.4 Letnik II December 2008
Interno glasilo Zavoda združenje tolmačev slovenskega znakovnega jezika
Izhaja 4-krat letno v elektronski obliki
Odgovorna oseba za glasilo Jasmina Bauman
Ureja Darja Holec
Avtorski prispevki ne odražajo nujno stališč Zavoda ZZTSZJ

Ko govorijo roke

Tako je to pri nas

Jasmina Bauman

Tretji december je obeležen kot mednarodni dan invalidov. Ob tej priložnosti visoki predstavniki države sprejmejo predstavnike invalidskih organizacij, s čimer ti dobijo možnost opozoriti na svoje žgoče probleme. Letošnji pogovori so bili še tolikanj bolj zanimivi, ker imamo tako novega predsednika države kot novo vlado. Predsednik državnega zbora dr. Pavel Gantar je priredil sprejem za predstavnike invalidskih organizacij 2. decembra v prostorih parlamenta, predsednik države, dr. Danilo Türk pa dan kasneje v palači Brdo pri Kranju. Iz medijev povzemamo tisti del izjav, ki se tičejo naše problematike, to je (ne)uveljavljanje pravice gluhih do uporabe znakovnega jezika.

Predsednik državnega zbora, dr. Pavel Gantar meni, da je zakonodaja na področju invalidskega varstva v Sloveniji razmeroma sodobna in moderna. Žal pa se v praksi ne uresničuje dovolj učinkovito, zato je razkorak med normativnim in stvarnim prevelik. Ukrepe vladne politike in tudi državnega zbora je treba izvajati v smeri, da bi se določbe zakonov tudi uresničevale ter s tem seveda tudi uveljavila večja enakopravnost invalidov. DZ namerava sprejeti nekaj novih zakonov s področja invalidskega varstva, pa tudi dopolnitve že obstoječih, če se bo za to izkazala potreba. Skratka, zakonodajnega dela bo več kot dovolj in predstavniki invalidskih organizacij so pristrčno vabljeni, da aktivno in tvorno sodelujejo v tem zakonodajnem procesu.

Ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov, ki jo je pripravila OZN, razume Dr. Danilo Türk v Sloveniji, kjer so mnoge zadeve za invalide že urejene, predvsem kot proces izpolnjevanja načel, ki jih konvencija uveljavlja, kot je na primer načelo nediskriminacije, ki je zelo važno načelo. V Sloveniji je premalo storjenega, da bi se doseglo nediskriminatorno obravnavanje invalidov, že pri dostopnosti nismo razvili vsega, kar bi morali. V prihodnjih letih bo treba posebej paziti na sovisnost v kateri se ta prizadevanja za nediskriminacijo dogajajo, če pride do zaostrenih gospodarskih razmer, krčenja finančnih sredstev javne porabe, da pri tem ne pride do novih vrst diskriminacije. Ta posebna občutljivost za preprečevanje diskriminacije v sovisnosti izobraževanja, zaposlovanja, ipd. bo med važnimi prioritetami angažmaja proti diskriminaciji invalidov.

Mi pa se spomnimo zgodbe gluhega študenta, ki se sedaj že več kot leto prizadeva da bi mu fakulteta

zagotovila tolmača na predavanjih, skladno z zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika. S podporo ZZTSTJ, Društva invalidov študentov, ZDGNS in varuhinje človekovih pravic je dosegel, da je 20. junija 2008 MVŠZT **sprejelo stališče**, ki ga je ves čas zagovarjalo tudi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, **da imajo gluhi pravico do tolmačenja vseh delov učnega procesa (predavanj, vaj)**. Vendar ta zaveza v Uredbi o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerze od leta 2004 do 2008 s podaljšano veljavnostjo za leto 2009 NI URESNIČENA!! Na to je opozorila Zdenka Čebašek Travnik na tiskovni konferenci novembra letos, o tem smo zaprosili MVŠZT za pojasnilo, ki ga vse do danes nismo dobili. Ne samo pojasnila, ničesar nismo dobili, kot da ne obstajamo.

Kaj lahko še stori gluhi študent? Toži ministrstvo, za kar je potrebno veliko denarja, časa, energije? Ali naj raje naprej študira, da se bo lahko zaposlil in ne bo v breme svoji državi, ki tako mačehovsko postopa do državljanov in do lastne zakonodaje? Pa pri tem ne gre za astronomske vsote denarja in še nismo bili v gospodarski krizi. Tako je to med nami.

Pa lepe decembrske praznike želim.

Ekspertiza o stanju slovenskega znakovnega jezika

Darja Holec

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, ki gluhih daje pravico uporabljati znakovni jezik na vseh področjih dela in življenja, je povečal zahtevnost in pestrost dela tolmačev in dvignil pričakovanja uporabnikov. Razvejano in raznolično delo tolmačev zaradi vse večjih potreb gluhih po njihovih storitvah v upravnih in sodnih postopkih, v zdravstveni dejavnosti, kulturi in tudi na visokošolskih ustanovah, kamor se vključuje vedno več gluhih študentov, samo po sebi kliče k standardizaciji slovenskega znakovnega jezika, saj njegova sedanja raven razvitosti ne dosega komunikacijskih zahtev sodobne, na znanju in razvoju temelječe in hitro spreminjajoče se družbe. Zaradi naštetega se je strokovna služba Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik aktivno vključila v pripravo in izdelavo Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007 -2011, v kateri je sprejetih pet ukrepov za SZJ in med njimi na prvem mestu standardizacija. Standardizacija SZJ je bila tudi tema tradicionalnega posveta ZZTSZJ leta 2007, na katerem so bili sprejeti tudi ustrezni zaključki:

- določiti koordinatorja vseh subjektov, ki obravnavajo SZJ
- čim prej izdelati besedišče, ki bo nadgradnja obstoječim slovarjem in na tej osnovi dogovoriti kretnje
- imenovati strokovno telo za standardizacijo slovenskega znakovnega jezika, ki ga bodo tvorili kredibilni predstavniki iz vrst uporabnikov (gluhe osebe), priznani ter verificirani strokovnjaki in tolmači za SZJ.

Vse našete aktivnosti in dognanja strokovne službe ZZTSZJ so doprinesle k naročilu Ministrstva za kulturo - Sektorja za slovenski jezik ekspertize o stanju SZJ. V ta namen je bila osnovana skupina oseb, ki se poklicno ukvarjajo z jezikom, slovenskim znakovnim jezikom, gluhoto in problematiko oseb z izgubo sluha, tako praktikov kot akademikov, vključujoč zastopnike uporabnikov. Člani skupine so de doslej štirikrat sestali in pripravili več kot 60 strani teksta skupaj z bibliografijo. V zaključnem delu izdelave ekspertize je glavna osredotočenost na prečiščevanju in krčenju besedila ter razlagi opredelitev.

Ekspertiza je opisna. Opira se na spoznanja o stanju in potrebah slovenskega znakovnega jezika (SZJ) pri čemer se sklicuje na relevantne domače in tuje vire. Sklicuje se na mednarodne dokumente, deklaracije, konvencije in priporočila. Njen namen je osvetliti tako problematiko slovenskega znakovnega jezika, kot problematiko uporabnikov slovenskega znakovnega

jezika in s tem povezane njihove posebne pravice, utemeljene v ustavi in zakonih (Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, 2002). Na osnovi te ekspertize naj pristojna ministrstva prepoznajo svojo odgovorno udeleženo ter časovno in organizacijsko opredelijo strategijo, postopek in način razreševanja predstavljene problematike.

S sestanka skupine za pripravo ekspertize

V literaturi, ki obravnava SZJ se ponavlja trditev, da je SZJ jezik, ki ima svoja slovnična pravila, drugačno zgradbo kot slovenščina, a vendar teh pravil ni možno nikjer prebrati, oziroma so zgolj razmišljanja posameznikov, ki pa nimajo vrednosti standarda. Z raziskavami naj se definira zgradba in prvine SZJ ter dokumentira njegove leksične in slovnične komponente. Nujno je vzpodbujati raziskovalno metodologijo, sistematično raziskovanje znakovnega jezika na znanstveni ravni in širjenje spoznanja o tem. Zagotoviti je potrebno strokovne kompetence, s katerimi se bodo sankcionirale pogosto ad hoc amaterske rešitve v škodo SZJ in njegove sporočilnosti, ter kar je najbolj pomembno, uporabnosti za gluho skupnost. Tako je navsezadnje to področje urejeno tudi v naši bližini, v Avstriji, Italiji, Nemčiji, Češki, če se omejimo na nam najbližje države. In k temu vodi tudi sprejeta slovenska zakonodaja (Ustava R Slovenije, Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika) ter številne mednarodne deklaracije, konvencije in priporočila. Tako je namen s pričujočo ekspertizo opisano stanje informirati državne organe, kateri naj skladno s svojimi pristojnostmi in odgovornostmi ustrezno reagirajo.

Prevajanje tretjega jezika

Konferenca Efsli, Voorschoten, Nizozemska

Darja Fišer, priredila Darja Holec

Nizozemska zveza tolmačev za znakovni jezik je septembra letos organizirala skupščino Efsli (European forum of Sign Language Interpreters) in dvodnevno konferenco z naslovom Prevajanje tretjega jezika, v kraju Voorschoten. Konferenca se je udeležilo več kot 250 oseb. Uradni jeziki so bili nizozemščina, angleščina, nizozemski znakovni jezik in nemščina. Konferenca je potekala v obliki plenarnih predavanj, delavnic in plenarnih srečanj.

Utrinek s konference

Svet Evrope, oziroma vlogo SE je predstavil g. Thorsten Afflerbach na uvodnem predavanju. Svet Evrope je mednarodna organizacija, katere glavne naloge so zaščita, promocija človekovih pravic, zagovarjanje vladavine prava in demokracije ter promocija evropske kulturne identitete in različnosti. Išče rešitve sodobnim evropskim izzivom kot so diskriminacija manjšin, nestrpnost, terorizem, nasilje nad otroki in podobno. Deluje preko komiteja ministrov, to je organ odločanja, skupščine, ki ima 636 članov, Kongresa lokalnih in regionalnih uradov ter sekretariata z generalnim sekretarjem na čelu. Svet Evrope pripravlja konvencije, listine, priporočila, študije, primerjalne analize. SE je izdelal Priporočilo o zaščiti znakovnih jezikov v državah članicah EU, pri čemer se je opiral na Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, dopolnjeno Evropsko socialno listino, Evropsko listino za regionalne in manjšinske jezike (zaščita neteritorialnih jezikov) in vrsto drugih dokumentov.

V petek zvečer so delegati imeli možnost udeležiti se neformalnega srečanja z g. Afflerbachom pri večerji in mu posredovati natančnejše pojasnilo o položaju nacionalnega znakovnega jezika.

V nadaljevanju so predavatelji z različnih univerz predstavili zanimiva spoznanja in razmišljanja o temi kongresa.

Anna Lena Nilsson z Univerze Stockholm je v predavanju z naslovom Prevajanje tretjega jezika: od nujnosti do popolnosti predstavila nekaj tipičnih scenarijev v katerih se znajdejo tolmači in nakazala možne rešitve pri težavah prevajanja v in iz tretjega jezika.

Barbara Moser –Mercer, Univerza v Ženevi je svoj referat nasloвила z Kognitivna kompleksnost z vmesnim tolmačem. V svojem prispevku je analizirala ovire pri prevajanju iz tretjega jezika, parametre, ki vplivajo na podajanje predstavitve, delovnega spomina, hitrosti procesiranja, treme in ustvarjanja pomena.

Cynthia Jane Kellett Bidoli s Tržaške Univerze je predstavila raziskavo Opora na vmesnega tolmača s kretjo in angleščino. V njej se je lotila analize procesov kot so poslušanje in analiziranje, memoriranje, formuliranje v ciljnim jeziku ter predstavila praktične težave zlasti pri nenatančni izgovorjavi, naglašanju ter vplivu intonacije, ritma, tonalitete govora oziroma govorca.

John Walker, gluhi profesor z Univerze Sussex je svoji temi dal naslov Tolmačenje, tretji jezik in njegova dinamika. Lotil se je problematike uvajanja gluhih tolmačev, njihovega usposabljanja, prevajanja iz znakovnega jezika v znakovni jezik ter navedel med drugim še vrsto drugih poklicev katerih storitve so v oporo gluhim, kot na primer: zapisovalec, odčitalec govora, podnapisovalec.

Poleg naštetih predavanj so se zvrstile tudi številne dobro obiskane in nadvse zanimive delavnice, katerim je običajno sledila skupna plenarna razprava. Tema oziroma naslov naslednje konference je Sound in Mind in Sound Hands.

Letna skupščina Efsli

September 2008, Voorschoten, Nizozemska

Darja Fišer, priredila Darja Holec

Dan pred konferenco o prevajanju tretjega jezika je zasedala skupščina Efsli-ja, katere so se udeležili predstavniki 17 držav od skupno 21 polnopravnih držav članic, 111 individualnih članov in 5 pridruženih članic. S pomočjo Fonda za posebno udeležbo sta se lahko skupščine udeležili tudi predstavniki iz Srbije in Poljske.

Poleg običajnih skupščinskih opravil, kot so poročilo o delu in finančno poročilo za preteklo leto, ter plan dela in seveda finance za naslednje, so člani skupščine obravnavali in potrdili tudi bolj vsebinske zadeve. Skupščina je sprejela Umestitev standardov kakovosti prevajanja, kar je bila glavna tema kongresa 2007 v Zürichu in je na razpolago v obliki CD roma. Nacionalna združenja tolmačev za ZJ naj bi jih prevedla in prilagodila svojim okoliščinam. Potrjen je tudi protokol sodelovanja med Efsli in Wasli (Evropsko zvezo prevajalcev za ZJ in Svetovno zvezo prevajalcev za ZJ). Efsli se je začasno, poskusno za obdobje enega leta včlanil v organizacijo EASPD (European Association of Service for Persons with Disabilities), čemur je vzrok precej visoka članarina. EASPD je nevladna organizacija, ki predstavlja 8000 storitvenih organizacij iz vse Evrope, katere glavni namen je promocija enakih možnosti za vse osebe s posebnimi potrebami s pomočjo učinkovitega in kakovostnega sistema storitev. Članstvo v tej organizaciji omogoča neposreden vpliv na pogoje in regulativo, dostop do velike mreže možnosti lobiranja ter, med drugim, tudi podporo pri pridobivanju sredstev iz projektov EU. Po enem letu bo skupščina opravila oceno članstva v EASPD in se na njeni podlagi odločala o nadaljnjih korakih.

Skupščina je tudi podprla nov projekt za partnerske države, katerega cilj je povezati tolmače iz držav, kjer njihov status ni urejen in ustvariti bazo podatkov za to problematiko.

Na skupščini je potekala tudi diskusija glede mednarodnih tolmačev. V zvezi s tem so bila sprejeta naslednja stališča oziroma ugotovitve:

- na mednarodnih konferencah, ki potekajo v organizaciji WFD in EUD je potrebno zagotoviti osnovno krettnjo (vsaka država pripelje svojega

tolmača s svojim znakovnim jezikom), šele nato se lahko razmišlja o mednarodnem tolmaču;

- mednarodna krettnja ni raziskana in tudi sicer se pojavlja dvom v smiselnost tega;
- glede mednarodne krettnje se pojavljajo dvomi ali jo je sploh možno formalizirati;
- uradno mednarodne krettnje ni. Ugotovitev je, da bi morali tolmači poznati 3 do 4 znakovne jezike iz različnih evropskih držav ter jih uporabljati po svojem občutku;
- EFSLI-ju je bil dan predlog, da se vpelje praksa učenja drugih znakovnih jezikov, kar bi bila prva stopnja.

Efsli v Sloveniji leta 2013, je dobra novica z Nizozemske. Zavod združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik bo gostitelj skupščine in konference Efslija čez nekaj več kot štiri leta, kar predstavlja tako bleščeče priznanje kot tudi velik strokovni izziv in organizacijski zalogaj za nas. Potrudili se bomo po svojih najboljši močeh, da se bomo predstavili v najboljši luči.

Glasovanje na skupščini Efsli

Priporočilo Sveta Evrope o zaščiti znakovnih jezikov

Prevod in priredba: A.C.

Skupščina Sveta Evrope je aprila 2003 sprejela priporočilo (1598) o zaščiti znakovnih jezikov v državah članicah EU, sklicujoč se na priporočilo 1492 (2001) o pravicah nacionalnih manjšin in zlasti na člen 12.xii, ki se tiče znakovnih jezikov.

Skupščina SE v omenjenem priporočilu priznava znakovne jezike kot izraz evropskega kulturnega bogastva ter kot popolno in naravno sredstvo komunikacije za gluhe osebe. Uvršča jih v evropsko lingvistično in kulturno dediščine. Uradno priznanje znakovnih jezikov omogoča gluhim osebam, da se vključijo v družbo in da dobijo dostop do sodišč, izobraževanja in zaposlovanje.

Pomembno je, da se pred oblikovanjem kakršnekoli politike v zvezi z znakovnimi jeziki, opravijo natančne študije potreb, v katere se mora vključiti uporabnike. V mnogih državah članicah EU so uvedeni programi v korist znakovnih jezikov. Prav občutno pomanjkanje tolmačev za znakovni jezik izraža jakost potreb ter pozitivne in inkluzivne socialne koristi, ki jih te storitve zagotavljajo. Priznanje znakovnih jezikov pospešuje usposabljanje in rekrutiranje tolmače.

V sled vseh naštetih razlogov in spoznanja, da le aktivnosti na evropski ravni zagotavljajo rešitev problematike, skupščina predlaga Komiteju ministrov zasnovano posebnega zakonodajnega instrumenta za

pravice uporabnikov znakovnih jezikov. Zato naj Svet Evrope svetuje pristojnim telesom v konzultaciji z nacionalnimi strokovnjaki in predstavniki skupnosti gluhih izdelavo uvodne študije z namenom osvetliti pomembna vprašanja, ki zadevajo varstvo uporabe znakovnih jezikov. Pri tem naj opredeli jasne cilje, časovne roke, vire in metode, temelječe na proučitvi potreb v sodelovanju z zvezami, ki zastopajo uporabnike znakovnih jezikov in pretehta možnost zakonskega osnutka kot dodatka protokolu Evropski Listi regij ali Jezikovnih manjšin, ki bi vključil znakovne jezike med manjšinske jezike brez teritorija.

Skupščina priporoča Svetu Evrope, da spodbudi v državah članicah priznanje znakovnih jezikov, usposabljanje tolmačev za znakovni jezik, izobraževanje gluhih v znakovnem jeziku, predvajanje tv oddaj v znakovnem jeziku in opremljanje oddaj v besednem jeziku z znakovnim jezikom, informiranje gluhih in slušno prizadetih o uporabi znakovnega jezika, uporabo nove tehnologije in njeno dostopnost gluhim, vključevanje znakovnih jezikov kot učni predmet v srednje šole enakovredno z drugimi jeziki, zagotavljanje pravice gluhim do svobodne odločitve med oralnim in dvojezičnim sistemom in subvencioniranje strokovne literature o znakovnih jezikih.

Primer dobre prakse

Uresničevanje »načela sodelovanja s starši« tudi za gluhe starše v javnih vrtcih Mestne občine Ljubljana

Ana Potočnik

Temeljne naloge in poslanstvo vrtca so ustvarjanje pogojev za vzgojo in učenje predšolskih otrok, pomoč staršem pri skrbi za otroke in izboljšanje kvalitete življenja družin.

Naloge in cilji izhajajo iz obstoječe zakonodaje za področje predšolske vzgoje, zapisani pa so tudi v javno veljavnem programu Kurikulumu za vrtce, ki ga izvajajo vsi javni vrtci Republike Slovenije.

Vrtec je prostor igre in učenja predšolskih otrok. Poleg otrok pa v vrtec dnevno (ob prihodu otroka in odhodu otroka) prihajajo tudi starši, ki postajajo vedno pomembnejši partnerji pri uresničevanju ciljev in nalog predšolske vzgoje. Vključeni so v formalne oblike sodelovanja med vrtcem in starši, kot je članstvo v svetu vrtca, v svetu staršev, sodelovanje na roditeljskih sestankih in govorilnih urah, pogosto pa so starši tudi aktivni soustvarjalci najrazličnejših srečanj, druženj v prostorih vrtca, pri izvedbi delavnic skupaj z otroki in pobudniki akcij za izboljšanje materialnih in drugih pogojev za kakovostno življenje njihovih otrok v vrtcu. Uspešnost sodelovanja staršev in vrtca je zagotovo povezana z obojestransko pripravljenostjo v dobro otrok in ne nazadnje tudi s prepoznavanjem potreb za posebnosti v komunikaciji.

Pri uresničevanju tovrstnega sodelovanja med vrtcem in starši, smo v javnih vrtcih Mestne občine Ljubljana (v

nadaljevanju MOL) zaznali potrebo tudi po sodelovanju s starši, ki imajo posebne potrebe. Tako smo v preteklem šolskem letu pristopili k poenotenemu nudenju pomoči tudi vsem gluhim staršem, ki imajo svojega otroka vključenega v vrtcih. Potreba se je izkazala predvsem pri sodelovanju gluhih staršev na roditeljskih sestankih, govorilnih urah in tudi drugih neformalnih oblikah sodelovanja z vrtcem. Gluhi starši imajo možnost koristiti 10 ur (v posebnih primerih pa tudi več) tolmača slovenskega znakovnega jezika v enem šolskem letu za vsakega otroka, ki je vključen v vrtec MOL in to v pretežni meri za tiste oblike sodelovanja staršev z vrtcem, kjer ocenijo, da pomoč tolmača potrebujejo.

Zakonsko podlago za plačilo storitev tolmača smo našli v Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika, ki v 12. čl. opredeljuje in nalaga izvajalcem javnih služb (torej tudi vrtcem) ureditev tega področja. Zakon gluhim staršem ne določa normativa ur za koriščenje uslug tolmača slovenskega znakovnega jezika v vrtcu, zato je število ur dogovorila skupna delovna skupina predstavnikov vrtcev in ustanovitelja.

V štirih vrtcih MOL imamo šest otrok, katerih gluhi starši koristijo usluge tolmača.

Dostopnost za vse obiskovalce

14. festival sodobnih odrskih umetnosti EXODOS

Letošnji festival odrskih umetnosti EXODOS je pozval k večji strpnosti – do enakosti, različnosti, hitrosti, počasnosti, gibkosti, okorelosti ... duha, misli, telesa, do vseh s kakršnim koli primanjkljajem. Z geslom Več srca naj bi spodbudil k višji stopnji razumevanja in strpnosti do bližnjega.

Vzporedna tema festivala je bila dostopnost kulture hendikepiranemu občinstvu, kateri je sledila tudi okrogla miza z naslovom Hendikepirana umetnost ali umetnost hendikepa.

Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik se je odzval povabilu organizatorja kot eden izmed sponzorjev festivala. V okviru festivala je bila tolmačena v slovenski znakovni jezik gledališka predstava W. Shakespeara Milo za drago v izvedbi Mestnega gledališča ljubljanskega. Na ta način je bila predstava dostopna tudi gluhim obiskovalcem. Ob tem velja izreči posebno priznanje tolmačicama Mojci Klepec Korenjak in Nataliji Waschl, ki sta gledališko predstavo tolmačili brez vseh predhodnih vaj ter tolmačici Tanji Giuliatti na okrogli mizi.